

Wojciech Hryniewicz

Richard Nixon - adwokat, który używał wielu masek

Palestra 46/1-2(529-530), 92-97

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYLWETKI WYBITNYCH PRAWNIKÓW

Wojciech Hryniewicz

Richard Nixon – adwokat, który używał wielu masek

To człowiek, który używał wielu masek. Kto może powiedzieć, że kiedykolwiek widział jego prawdziwą twarz.

Adlai Ewing Stevenson¹ o R. Nixonie

Mnie interesują problemy.

R. Nixon z okresu kiedy był adwokatem

Kiedy rozpoczynałem zbieranie materiałów do artykułu o Richardzie Nixonie (1913–1994) nie przypuszczałem, że sprawi mi to tak wiele trudności.

Inne niż polityczne – w szczególności zawodowe zainteresowania Richarda Nixona, nie są szeroko znane, a przecież była to postać interesująca nie tylko z uwagi na swoją kontrowersyjność, ale także na ciekawą (choć bezwątpienia krótką) praktykę adwokacką. Oczywiście wiele można przeczytać o karierze Nixona jako męża stanu i 37 Prezydenta USA, o jego udziale w aferze Watergate, o polityce zagranicznej i „otwarcu na Wschód” w czasie prezydentury, czy wreszcie o jego roli w zakończeniu wojny w Wietnamie. Ale to przecież wła-

śnie formacja intelektualna prawnika, ukształtowana na Duke University, zaprowadziła go do Białego Domu i zapewniła niezaprzeczalnie jedno z bardziej eksponowanych miejsc w historii XX wieku.

Richard Milhous Nixon, urodził się w 1913 r. w osadzie Yorba Linda, w hrabstwie Orange, w stanie Kalifornia. Był jednym z pięciu synów Francisa i Hannah Milhous Nixon.

Kiedy miał 9 lat rodzina „za chlebem” przeniosiła się do innego kalifornijskiego miasteczka – Whittier, gdzie prowadziła małą stację benzynową wraz ze sklepikiem. W miejscowości tej mieszkało wielu kwaków², co było dla Nixonów o tyle istotne, że sami byli

wyznawcami tego odłamu protestantyzmu. Rodzina Hannah związana była z tym ruchem religijnym od ponad 200 lat. W domu rodzinnym Nixonów „nie przelewało się”, było ubogo i trudno się żyło, jednak Richard po ukończeniu publicznych szkół niższych, w wieku 17 lat został przyjęty do prowadzonego przez wspólnotę kwaków Whittier College.

Już podczas nauki w college’u przejawiał talenty w prowadzeniu dysput (był wyróżniającym się członkiem koła dyskusyjnego), ponadto grał na skrzypcach w szkolnej orkiestrze i w ataku szkolnej drużyny futbolowej. Uczelnię ukończył z wyróżnieniem i otrzymał tytuł naukowy Bachelor of Arts³. Ukończenie z wyróżnieniem college’u pozwoliło R. Nixonowi uzyskać stypendium i dostać się na elitarny prywatny uniwersytet Duke University Law School in Durham w stanie Karolina Północna. Mógł tam studiować prawo, na który to kierunek zdecydował się już podczas nauki w Whittier College. Aby utrzymać się na studiach pracował w bibliotece uniwersytetu i uczył się po nocach. Jego determinacja i zacięcie naukowe spowodowało, że zyskał u kolegów przezwisko „gloomy Gus” (ponury Gus). Ponadto był zaangażowany w uczelnianą adwokatwę studencką, której wybrany został przewodniczącym⁴. Co ciekawe, w Duke Nixon nie angażował się w żadną działalność polityczną, której później poświęcił przecież większą część życia. Zamierzał bowiem zostać pracownikiem FBI, co zmuszało go do apolityczności. Uczelnię w Durham ukończył z trzecią lokatą na roku i otrzymał tytuł Bachelor of Laws⁵ w 1937 r.

Po ukończeniu studiów usiłował rozpocząć pracę w FBI – jednak go nie przyjęto, podobnie nie znalazł pracy w Nowym Jorku, gdzie chciał rozpocząć praktykę adwokacką w jakiejś dużej firmie. Wrócił zatem do Whittier, gdzie dzięki pomocy matki zatrudniono go w najstarszej kancelarii adwokackiej w mieście – Wingert and Bewley Attorneys at Law. Po przyjęciu Nixona w poczet członków California Bar⁶ firma zmieniła nazwę na Wingert, Bewley & Nixon Attorneys at Law.

Kiedy firma otworzyła biuro w małej miejscowości La Habra, gdzie zajęła się obsługą prawną instytucji publicznych, Nixon zaczął tam praktykę. W trakcie praktyki adwokackiej specjalizował się w prowadzeniu spraw sądowych osób prawnych i w sprawach podatkowych. W Whittier Nixon uczestniczył w życiu miejskiej społeczności, brał udział w spotkaniach teatru amatorskiego, gdzie poznał swoją przyszłą żonę Patrycję Ryan. Patrycja była nauczycielką z miejscowej szkoły. Miał z nią później dwie córki (Patrycję i Julie). Kiedy Ameryka przystąpiła do II Wojny Światowej, Nixon otrzymał szansę przeprowadzenia się do Waszyngtonu, z której skorzystał.

W Waszyngtonie otrzymał posadę w rządowym Biurze Kontroli Cen. Wkrótce po przeprowadzce, Nixon zgłosił się na ochotnika do służby wojskowej. Po przeszkoleniu skierowano go do walki na południowym Pacyfiku. W czasie służby w marynarce doskonalił umiejętności (co przyznał w swoich pamiętnikach) – przede wszystkim w grze w pokera („pokerowej twarzy” zawdzięczał wiele wygranych). Jako oficer naziemny zajmujący się zaopatrzeniem i różnymi

dostawami dla armii nie brał bezpośredniego udziału w walce. Po rozformowaniu swojej jednostki wrócił do rodzinnej Kalifornii. Jak wielu młodych mężczyzn po zakończeniu wojny nie wiedział, co ze sobą zrobić, kiedy zaproponowano mu ubieganie się o mandat kongresmena z ramienia Partii Republikańskiej. Tak zaczęła się jego polityczna kariera, która zaprowadziła go do najwyższych godności w państwie.

Pasmo sukcesów Nixona rozpoczęło się w 1946 roku, kiedy wygrał wybory do Izby Reprezentantów i został kongresmanem ze stanu Kalifornia. Później w 1950 roku wybrano go do Senatu na 6-letnią kadencję. W Senacie spędził jednak tylko 2 lata, bo w 1952 roku został wiceprezydentem USA przy gen. D. Eisenhowerze. W latach 50. dał się poznać jako osoba o silnej postawie antykomunistycznej (był członkiem cieszącego się złą sławą w kręgach amerykańskich intelektualistów Komitetu ds. Badania Działalności Antyamerykańskiej w Izbie Reprezentantów), ponadto był związany z konserwatywnym skrzydłem Partii Republikańskiej.

Podczas drugiej kadencji prezydenckiej D. Eisenhowera, po intensywnej walce politycznej, został z ramienia partii nominowany po raz drugi na wiceprezydenta, w wyniku czego (oczywiście przy aprobacie Prezydenta) objął ponownie to stanowisko. W czasie wiceprezydentury zajmował się m.in. sprawami polityki zagranicznej. Był politykiem podkreślającym głęboki konserwatyzm i często ostro atakował swoich politycznych przeciwników. Jeszcze z okresu kampanii wyborczej do Senatu w 1950 roku przyłgnęło do niego na

całe lata przezwisko polityczne „Tricky Dick” (Cwany Dick), z uwagi na różne „nieczyste zagrania” wobec swoich konkurentów.

W 1960 r. republikanie wybrali Nixona swoim kandydatem na zbliżające się w wybory prezydenckie, podczas gdy kandydatem demokratów został John F. Kennedy. Chociaż podczas kampanii Nixon prowadził w sondażach, to jednak ostatecznie przegrał z Kennedym. O zwycięstwie JFK zadecydowały debaty telewizyjne. Nixonowi zabrakło procentów głosów ze stanu Illinois, a badania opinii publicznej wykazały później, że wyborcy zwracali np. uwagę na to, że Nixon podczas ostatniej debaty telewizyjnej był niewłaściwie ogolony i miał za ciemny zarost – co mogło ostatecznie zadecydować.

Po 14 latach spędzonych w Waszyngtonie Nixon powrócił więc do Kalifornii. Tu próbował odwrócić złą passę i ubiegał się o stanowisko gubernatora stanu. Jednak po atakach prasy przegrał wysoko wybory z kandydatem demokratów i znów musiał wszystko zacząć „od początku”.

Podczas konferencji prasowej po wyborach, płacząc poinformował, że wycofuje się z życia politycznego i że w związku z tym „prasa nie będzie już miała możliwości kopać, ani atakować Nixona”.

W 1962 roku przeniósł się do Nowego Jorku. W Nowym Jorku w znalezieniu pracy pomogli mu przyjaciele – przemysłowiec Elmer Bobst i Prezes koncernu PEPSI-COLA Donald Kendall. Nixon został przyjęty do znanej nowojorskiej kancelarii adwokackiej Mudge, Stern, Baldwin and Todd. Kancelaria ta

zaliczała się do prestiżowej dziesiątki najlepszych kancelarii adwokackich w Nowym Jorku. Kancelaria swoją siedzibę miała niedaleko od Wall Street, przy której znajduje się nowojorska giełda. To właśnie z giełdy pochodziło jej wielu znamienitych klientów.

W kancelarii pracowało ponad 100 pracowników i zajmowała ona pięć pięter. Wkrótce Nixon został współnikiem kancelarii, a następnie „senior partnerem”, która to pozycja zapewniała roczny dochód powyżej 200 tys. \$, co było jak na owe czasy ogromną sumą. W tym okresie prosperity Nixon zamieszkał na Piątej Alei, w apartamencie z widokiem na Central Park.

Wkrótce firma adwokacka zmieniła nazwę i zaczęła nazywać się Nixon, Mudge, Rose, Guthrie, Alexander and Mitchell. Pozycja firmy była bardzo mocna. Wspólnicy jako doradcy wielkich przedsiębiorstw, spełniali ważną rolę w życiu społeczno-gospodarczym kraju.

Nixon spełniony zawodowo postanowił wrócić do polityki. Po przegranej senatora Barry Goldwatera z Arizony, jako kandydata na prezydenta z ramienia Partii Republikańskiej w 1964 roku – z kandydatem demokratów Lyndon Johnsonem (późniejszym Prezydentem), powstała sytuacja wymagająca wyłonienia nowego republikańskiego lidera. Nixon wygrał prawyborów w Partii Republikańskiej i z obietnicą zakończenia wojny wietnamskiej stanął do wyborów prezydenckich. Tym razem ze startem z kandydatem demokratów (H.H. Humphreyem) Nixon wyszedł zwycięsko i został 37 Prezydentem Stanów Zjednoczonych Ameryki. Jednak sytuacja

polityczna w jakiej znalazł się Nixon nie była łatwa. Mimo wygranych wyborów prezydenckich, republikanie przegrali wybory do Senatu i Izby Reprezentantów, i Prezydent stanął „oko w oko” ze zdominowanymi przez przeciwników politycznych izbami Kongresu. W trudnej sytuacji przebiegała cała jego kadencja. W 1972 r. Nixon rozpoczął wywiązywanie się z wyborczych obietnic zakończenia konfliktu w Wietnamie. Jego bliski współpracownik Henry Kissinger uzgodnił zawieszenie broni z przedstawicielami komunistycznego Wietnamu.

W tym samym roku Nixon został ponownie wybrany na Prezydenta USA, nadal jednak miał przeciw sobie zdominowany przez demokratów Kongres. Hasłem wyborczym używanym przez Nixona był slogan „prawo i porządek”, które związane było z przeciwstawieniem się wzrastającej przestępczości.

W roku 1973 w Paryżu podpisano porozumienie o zakończeniu amerykańskiego udziału w wojnie wietnamskiej, co ułatwiło polepszenie stosunków z Chinami. Zabiegi dyplomatyczne doprowadziły także do poprawienia relacji z ZSRR, czego efektem było podpisanie w Moskwie Układu o Ograniczeniu Zbrojeń Strategicznych (SALT 1).

Na przełomie maja i czerwca 1972 Ryszard Nixon złożył wizytę w Polsce. Prócz oficjalnych spotkań z władzami spotkał się m.in. ze studentami na Uniwersytecie Warszawskim. W spotkaniu tym uczestniczył mój patron adwokat Józef Kuczyński. Jak wspomina obecnie – Nixon zrobił na nim duże wrażenie. Wśród polskiej palestry podkreślano wówczas, że Nixon zanim został Prezy-

dentem USA, był w Ameryce wykonującym zawód adwokatem. Mój nieżyjący dziadek adwokat śp. Norbert Sawicki, opowiadał że Nixon spotkał się wtedy także z przedstawicielami polskiej adwokatury.

W USA Nixon skupiał się na walce z bezrobociem i ograniczaniem inflacji. Jednak jego pozycja polityczna w widoczny sposób słabła. Mocnym uderzeniem w wizerunek polityczny Nixona była afera Watergate, która wybuchła w 1972 r. Związana ona była z założeniem podsłuchu w siedzibie Komitetu Partii Demokratycznej znajdującym się w kompleksie Watergate w Washingtonie D.C. Złapani podczas zakładania podsłuchu włamywacze mieli powiązania z CIA. Nixon wziął udział w tuszowaniu sprawy, po czym sprawa przycichła. Jednak w 1973 roku, gdy doszło do procesu włamywaczy „wyszły na jaw” ich powiązania z administracją rządową. Nixon zaprzeczał swoim związkom z aferą, jednak wziął na siebie pełną za nią odpowiedzialność.

Dochodzenie wszczęły specjalne komisje obu Izb Kongresu. Ponieważ ujawniono, że Prezydent rozkazał nagrywać za pomocą podsłuchu posiedzenia z doradcami w gabinecie owalnym Białego Domu, zażądano wydania taśm z zapisami narad. Pierwotnie Nixon nie udostępnił wszystkich taśm, jednak wraz z rozwojem dochodzenia został do tego zmuszony, przy czym część zapisów została w niewyjaśnionych okolicznościach wymazana. Mimo wszystko odtajnione materiały wskazywały na powiązania Białego Domu z Watergate, i raz „puszczonej w ruch” maszyny sprawiedliwości nie można było już zatrzymać.

W zaistniałej sytuacji bardzo prawdopodobnym wydawało się wszczęcie przez Kongres procedury impeachmentu⁷. Nixon realnie stanął w obliczu postawienia w stan oskarżenia przez Komisję Sprawiedliwości Izby Reprezentantów. Procedura uchwalenia impeachmentu spowodowałaby zmuszenie Prezydenta do ustąpienia ze stanowiska. W tej sytuacji Nixon sam zdecydował się uprzeczyć atak. Ósmego sierpnia wygłosił dramatyczne przemówienie do narodu, w którym zapowiedział swoje odejście. Następnego dnia nowym Prezydentem USA został Gerald R. Ford.

Po wyprowadzeniu się z Białego Domu Nixon wrócił do domu w Kalifornii, gdzie planował podjęcie nowych wyzwań zawodowych. Nie dane mu jednak było wrócić do wykonywania profesji adwokata. Sąd Najwyższy Stanu Nowy Jork 8 lipca 1976 głosami 4:1 pozbawił go prawa wykonywania zawodów prawniczych, zarzucając – utrudnianie procesu w prowadzonej przeciw niemu sprawie i naruszenie przez to etyki wykonywania zawodu.

Nixon o swoją rehabilitację walczył do końca życia. Zmarł w kwietniu 1994 roku (żona Pat umarła przed nim).

Bez wątplenia trudno jest ocenić jednoznacznie Prezydenta Richarda Nixona. Szczególne zastrzeżenia budzi jednak jego postawa wobec afery Watergate.

Cóż, błędy, jakie popełnił Nixon uprzytamniać powinny prawnikom garzącym się do polityki, aby prawniczej wiedzy nie wykorzystywali do łamania prawa.

Bibliografia

- Nixon, Richard M., RN: *The Memoirs of Richard Nixon*, Grosset 1978.
- Stephen E. Ambrose: *Nixon, Richard Milhous*, World Book Online, Discovery Channel School 2001.
- Richard M. Nixon: *The Official Web Site of Duke University, Archives 2001*.
- Commander Richard M. Nixon, USNR, Department of the Navy — The Official Web Site of Naval Historical Center Washington D.C. 2001.
- Richard M. Nixon: *Britannica.com Inc. Encyclopedia Britannica 1999–2001*.
- Longin Pastusiak: *Prezydenci (Stany Zjednoczone od Jerzego Waszyngtona do Ronalda Reagana)* KAW, Warszawa 1988.
- Maksymilian Berezowski: *Kariera Richarda Nixona*, Książka i Wiedza, 1976, Wydanie trzecie poszerzone.
- Oxford Dictionary of Law (New edition), Oxford University Press, 1997

Przypisy

¹ Adlai E. Stevenson (1900–1965), prawnik, Gubernator Illinois, dwukrotny kandydat demokratów na Prezydenta (1952 i 1956) dwukrotnie przegrał z gen. Eisenhowerem, ambasador USA przy Narodach Zjednoczonych w latach 1961–1965.

² Kwakrzy – wyznawcy protestanckiej grupy religijnej powstałej w połowie XVII stulecia w Anglii. Pierwotna nazwa (Society of Friends) Towarzystwo Przyjaciół pochodzi od założyciela G. Focha’a. Nazwa „kwakrzy”, czyli „drżący”, pojawiła się ok. 1665 r. Doktryna kwaków charakteryzuje się odrzuceniem wszelkich dogmatów, wyznań wiary, hierarchii kościelnej, formalizmu i rytualnych ceremonii. Współcześnie kwakrzy skupiają ok. 200 tys. członków, z czego większość w USA.

³ Bakałarz sztuk ang. – pierwszy stopień naukowy.

⁴ Por. President of the Duke Bar Association.

⁵ Bakałarz nauk prawnych ang. – tytuł naukowy otrzymywany po ukończeniu wyższych studiów prawniczych.

⁶ Ang. Korporacja Adwokatów Kalifornii, największa korporacja adwokatów amerykańskich, w 2001 roku zrzeszała 138 751 adwokatów, źr. California Bar Journal– Official Publication of the State Bar of California 2001.

⁷ (Oskarżenie ang.) W krajach anglosaskich, w tym w USA – procedura umożliwiająca postawienie w stan oskarżenia osób zajmujących najwyższe stanowiska w państwie (np. prezydenta) za czyny sprzeczne z prawem. Stany Zjednoczone Ameryki wprowadziły impeachment do swojej konstytucji z 1789 r. Impeachment przeprowadzany jest przez Senat na skutek postawienia w stan oskarżenia przez Izbę Reprezentantów. Z Art. 1 sec. 3. 6 Konstytucji USA uchwalonej 17 września 1787 (tłumaczenie własne w.h.): „(...) Senat jest wyłącznie uprawnionym do przeprowadzenia impeachmentu. Zebrani w tym celu (senatorowie) składają przysięgę lub ślubowanie. Jeżeli sądzony jest Prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki przewodnictwo (Sądowi Impeachmentu) obejmuje Prezes Sądu Najwyższego. Żaden z sądzonych nie może zostać skazany bez uzyskania większości głosów 2/3 obecnych członków Izby. W wyrokach w sprawach o impeachment nie można orzec kary surowszej niż usunięcie z urzędu, utrata zdolności do pełnienia (w przyszłości) zaszczytnych funkcji z którymi związane są honor, zaufanie lub dochody w USA. Skazanie nie wyłącza następczej możliwości pociągnięcia takiej osoby do odpowiedzialności, na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów prawa (...)” W historii USA tylko raz w 1868 postawiono prezydenta (A. Johnsona) w stan oskarżenia, jednak w Senacie zabrakło jednego głosu do zastosowania impeachmentu.